

Adina GINGHINĂ*

**EXPERIENȚA CARANTINEI DUNĂRENE
ÎN TEXTELE CĂLĂTORILOR STRĂINI**

***The Danube Quarantine in the writings
of foreign travellers***

Abstract:

The original writings of several foreign travellers who visited the Romanian Principalities provided us with important information about the Danubian quarantine established at the mouth of the Danube (or in Dobruđja) in the 19th century. The works of David Urquhart, Henri Abdolonyme Ubicini, James Henry Skene, Adolphe Joanne, P.D. Holthaus, Valentine Mott, as well as the writings of Karl Otto Ludwig von Armin included in the series of foreign travellers about the Romanian Principalities in the 19th century, managed to portray the manner in which the quarantine was organized and how disinfection measures were applied to both people and goods.

Keywords: Romanian Principalities, Danube river, quarantine, foreign travellers, 19th century.

*

Începând cu prima jumătate a secolului al XIX-lea asistăm la un pelerinaj al unor călători, pictori și desenatori străini, atrași de pitorescul și „exoticul” Principatelor Dunărene. Frumusețile naturii cu munții și codrii seculari, hanurile și curțile boierești cu cerdace largi, popasurile de poștă, cârciumile, mănăstirile și bisericile au constituit tot atâtea repere pentru călătorii străini dornici de a redescoperi zona carpato-dunăreană. N-au scăpat penelului sau peniței frumoasele veșminte populare românești, mai ales cele femeiești, care variază de la un județ la altul; costumele surugiilor și dorobanților, sarițele ciobanilor, dar nici preocupările de zi cu zi ale oamenilor de rând.

Trebuie spus că cei care ne vizitau țara în prima jumătate a secolului al XIX-lea și au lăsat note de călătorie erau diplomați, ofițeri, negustori, oameni de știință, misionari sau chiar călători „profesioniști” care trăiau din vânzarea articolelor pline de impresii de călătorie. Contextul istoric ce i-a atras și mai tare pe aceștia către țara noastră și în special la Galați, acest port la Dunăre extrem de profitabil pentru comerțul vremurilor, a fost tratatul de la Adrianopol, care a deschis barierele comerțului în această zonă. Cum Galații erau și în acea perioadă un mare port la Dunăre și un punct important în ruta Viena-Constantinopol, mulți străini s-au perindat pe aici și au cules informații.

Din relatările călătorilor străini la mijlocul secolului al XIX-lea putem extrage informații foarte utile despre orașele Galați și Brăila și evenimentele ce se petrec aici. Datorită faptului că această regiune era punct de demarcație, numit carantină, de care nu puteau trece persoanele infectate cu ciumă sau holeră, călătorii străini țin să descrie în amănunt modul în care erau implementate aceste măsuri asupra navelor și persoanelor.

Unul dintre călătorii străini care au vizitat regiunile riverane Dunării a fost cunoscutul publicist Jean Henri Abdolonyme Ubicini. Acesta era un mare admirator al românilor, considerând România a doua sa patrie. În timpul revoluției de la 1848 acesta a participat activ la evenimente, iar după părăsirea Țării Românești a rămas în relații foarte bune cu o serie de personalități române, susținând ori de câte ori avea ocazia cauza Principatelor Române.

În una din scrierile sale, Ubicini descrie în amănunt experiența sa referitoare la carantină. Odată ajuns la Giurgiu acesta este supus unui amplu proces de dezinfecție pentru a evita răspândirea teribililor viruși care făceau ravagii în acea perioadă¹. În scrisoarea adresată unui prieten, călătorul relatează experiența sa, destul de neplăcută avută în regiunea dunăreană. Scrisoare începe prin descrierea modului în care se face dezinfecția obiectelor personale a indivizilor. Aceste obiecte sunt colectate în momentul intrării în incinta carantinei și supuse unei perioade de 24 de ore de curățare cu abur de terebentină. Pentru a evita furtul obiectelor, un angajat al lazaretului de la Sulina realiza o listă amănunțită cu toate lucrurile aparținând persoanei aflate în carantină. Pe lângă descrierea modului de curățare a lucrurilor, călătorul schițează foarte amănunțit și locurile unde sunt ținute persoanele supuse acestui proces sanitar. Spațiile sunt creionate ca fiind foarte sărăcicioase, prost utilate și lipsite de orice confort².

Un alt călător care relatează impresiile sale referitoare la orașul Galați și în consecință la carantină este James Henry Skene, însărcinat cu atribuții comerciale și diplomatice la Constantinopol și în Siria. Acesta povestește modul în care se realiza carantină „aici am fost primit de directorul Carantinei și închis pentru patru zile într-o cameră a lazaretului: dar nu puteam nici măcar intra în această mică închisoare fără să trecem prin barbarul proces de *spoglio* care constă în a-ți lăsa garderoba suspectă în mâinile temnicerilor, spre a fi aerisită, în vreme ce alte haine, mai curate, îți sunt puse la dispoziție de ei”³.

Prin intermediul discuțiilor sale cu angajații carantinei, Skene reușește să afle părerea acestora cu privire la problemele sanitare de pe fluviu. Acesta scoate în evidență, cu vârf și îndesat, că sistemul rusesc de carantină la Dunăre nu are alt obiectiv decât acela de a verifica

* Masterandă anul I, *Spațiul românesc între Orient și Occident*.

¹ Henri Abdolonyme Ubicini, *La Turquie actuelle*, Editura L. Hachette Cie, Paris, 1855, p. 213.

² *Ibidem*, p. 214.

³ James Henry Skene, *The frontier lands of the Christian and the Turk*, vol I, Editura Clay Printer, London, 1853, p. 14.

corespondența care trece Dunărea pentru a trimite raportul la București⁴. Acest fapt este suficient pentru a scoate în evidență felul în care Rusia își arogă puteri în Principate. Un cordon sanitar a fost implementat de-a lungul malului stâng al Dunării, iar prin Tratatul de la Adrianopol, Rusia a primit dreptul de a coopera într-o măsură la organizarea sa. Acum acest drept este exercitat într-un mod care îl sustrage de sub controlul guvernului local și-l transformă într-o serie de birouri de poliție cu închisori aferente pentru o mai mare eficiență a operativității, operativitate care, deși admirabil condusă ca sistem de supraveghere și spionaj politic, este, din anumite puncte de vedere, în contradicție cu principiile generale ale stabilimentului carantinei.

Astfel persoanele ce sosesc în țară de pe malul drept al fluviului sau de la sud, de pe Marea Neagră, sunt ținute în totală reclusiune pentru patru zile - oficial pentru a efectua carantina, dar în realitate în scopul de a îndeplini cea mai atentă cercetare: toate hârtiile pe care le-ar putea avea asupra lor sunt consultate, sub pretextul fumegării, în ciuda faptului că aceste hârtii îndeplinesc carantina împreună cu posesorii. Această necuvenită intruziune este tolerată neavând parte de nici o sancțiune, de nici o revendicare legală; iar prinții par a se considera obligați a fi de conivență cu aceasta, la fel ca și cu multe violări ale rușilor, care au această viziune nouă asupra legitimității modului de a garanta tratatele⁵.

Literat, geograf și călător francez, Adolf Laurent Joanne a fost fondatorul, în 1843, împreună cu doi apropiați ai cunoscutei publicații „L'Illustration”. A călătorit în cea mai mare parte a țărilor din Europa și a publicat numeroase lucrări despre oamenii întâlniți și despre locurile vizitate. Cu prilejul acestor călătorii acesta a vizitat și spațiul locuit de români, dar grăbit de vremea rea, cere se instalase deja, a parcurs drumul din Rusia până la Iași aproape fără oprire. După câteva zile de ședere în capitala Moldovei, s-a îndreptat spre București, iar de aici la Giurgiu unde ia contact cu măsurile sanitare implementate în această regiune.

Călătorul francez relatează modul în care funcționează carantina. Fiecare principat are un comitet sanitar însărcinat cu sănătatea publică și menținerea carantinei. El este alcătuit dintr-un comitet medical și un comitet director. Moldova nu are decât o carantină în portul Galați. Valahia are unsprezece. Fiecare carantină are directorul său, medicul său, femeia să pentru curățenie și traducătorul său. În afara acestor carantine sunt stabilite, din loc în loc, pichete formând un cordon sanitar, alcătuit în Valahia din șase țărani și șase soldați; în Moldova, din doi cavaleriști și doi infanteriști. Valahia număra 217 pichete în timp ce Moldova deținea 15, pe distanță de 142 de ore⁶.

Carantina este împărțită crescător în patru, opt, șaisprezece și douăzeci și patru de ore. La sosirea pasagerilor se iau următoarele măsuri:

⁴ *Ibidem*, p. 15.

⁵ *Ibidem*, p. 17.

⁶ Adolphe Joanne, *Voyage illustré dans les cinq parties du monde en 1846, 1847, 1848, 1849*, Editura Armand-Aubrée, Paris, 1850, pp. 112-113.

pasagerii de pe același vas sunt duși într-o afumătoare unde se dezbracă de haine, rămân în izmene, iau pe ei o haină de casă și în picioare pantofii pe care îi primesc de la administrație, doar dacă ei nu au timp și preocuparea de a trimite, cu douăzeci și patru de ore înainte, haine de schimb. Sunt conduși în camerele care le-au fost destinate, iar după douăzeci și patru de ore asta le sunt aduse hainele⁷.

Cât despre carantina mărfurilor, aceasta se face astfel: 1. Pentru ulei, icre negre, măsline, pește și fructe se supun scufundării în apă; 2. Pentru stofe, se face purificarea prin fum cu acid muriatic sau prin expunerea la aer: mătasea opt zile, bumbacul șaisprezece zile, lâna douăzeci zile și lâna brută treizeci și patruzeci și două. Hârtiile sunt afumate timp de șase ore, iar banii, bijuteriile sunt trecuți prin oțet [...]⁸.

Călătorul german, P. D. Holthaus, croitor de meserie, a întreprins mai multe călătorii în teritoriul locuit de români începând cu anul 1830. În 1843-1844, întorcându-se din Orient, a călătorit pe mare și apoi pe Dunăre, trecând prin Sulina, Tulcea, Galați, unde avea să trăiască experiența carantinei, descrisă în lucrarea sa cu lux de amănunte. Holthaus povestește: „După ce am debarcat, am primit de la un inspector al carantinei un bilet pentru a fi internați în clădirea acesteia, care se afla la un sfert de ceas depărtare [...]. La carantină am fost conduși îndată într-o cămară pentru afumat iar animalele au fost duse într-o menajerie. Lucrurile noastre au fost desfăcute toate, înregistrate, așezate pe un fel de polițe și au fost afumate toată noaptea. Am dormit noaptea lângă animale în șopron. Unora li s-a dat o locuință mai bună iar alții dimpotrivă s-au întins afară. În dimineață următoare a trebuit să ne dezbrăcăm toți în fața ușii, în aer liber, apoi ni s-a îngăduit să ne îmbrăcăm cu hainele afumate și să împachetăm la loc celelalte lucruri ale noastre. De astă dată ni s-au dat odăi; m-am dus împreună cu un grădinar francez într-un local unde, în camerele alăturate, se aflau numai evreii [...]. Clădirea carantinei, înconjurată cu un zăplaz de scânduri la poarta căreia stă de gardă un moldovean, are cu totul 16 curți și 32 de odăi. În mijloc se afla un turn de lemn pe care flutura zilnic, între orele 8-12 dimineață și între orele 4-8 după amiază steagul Moldovei, roșu și albastru-vinețiu. După prânz ne-am putut plimba cu paznicul până la Dunăre. De altfel, eram la arest. Primeam mâncare de la cantinieri care se lăsau plătiți destul de mult. După 7 zile, anume pe 20 mai, ni s-a dat drumul dar a trebuit să plătim înainte câte 19 piaștri pentru paznici și 3 piaștri pentru afumat și o rublă de argint sau 15 piaștri pentru odăi. Am mai căpătat la birou o adeverință cu privire la șederea noastră la carantină și a trebuit să declarăm sub semnătură proprie că fusesem mulțumiți cu tratamentul - deși nu prea eram de acord”⁹.

⁷ *Ibidem*, p. 119.

⁸ *Ibidem*, p. 120.

⁹ P. D. Holthaus, *Wanderings of a journeyman tailor through Europe and the East during the years 1824 to 1840*, Editura Longman, Brown, Green and Longsman, Londra, 1844, p. 99.

Medicul american Valentine Mott a efectuat, între 1834-1841, un lung voiaj prin Lumea Veche și Orient, ale cărui impresii au fost publicate în lucrarea *Travels in Europe and the East (1842)*. Doctorul Mott ajunge în ținuturile românești în 1841, după ce vizitase Constantinopolul. Mott parcurge întreg traseul al Dunării de Jos și al celei mijlocii, pătrunzând cu vaporul din Marea Neagră, pe la Sulina, până la Orșova – unde face zece zile de carantină regulamentară și de la Porțile de Fier până la Viena, unde debarcă. Informațiile oferite de medic referitoare la carantină sunt destul de sumare și se rezumă la observarea cordonului sanitar care picheta țărnul românesc. Un lung capitol este rezervat zilelor petrecute de el în carantină și regimului la care erau supuși el și ceilalți călători. Acesta își începe relatarea: „Imediat ce am debarcat am fost duși, de la Orșova, în stil militar, la carantină, unde urma să rămână zece zile pentru a trece prin chinul dezinfectării de pestă. Ne-a amuzat foarte mult să vedem cu câtă grijă eram opriți să ne apropiem chiar și de boii care trăgeau căruța cu bagajele noastre spre stabilimentul carantinei. În momentul când ne apropiam de ei, gărzile se alarmau și făceau uz de bastoane și de puști. În limbajul acestei țări, nu eram vrednici nici măcar cu vitele să ne amestecăm fiind considerați noi înșine contaminați. Ideea generală în Răsărit este că pesta era luată, purtată și răspândită de câini, pisici și toate animalele cu blană în a căror categorie s-ar părea că sunt incluși și bieții boii”¹⁰.

Pe lângă descrierea tratamentului la care erau supuși indivizii aflați în carantină mai putem observa și o descriere a așezămintelor carantinei: „stabilimentul este la circa jumătate de milă de micul oraș Orșova și constă într-un lung șir de clădiri, înconjurate de ziduri înalte și păzite de soldați”¹¹.

Modul inuman în care erau tratați indivizii îl surprinde foarte mult pe medicul american: „Când am ajuns în curtea lazaretului, s-a arătat însuși doctorul dar cu bastonul său ne-a ținut la distanță respectabilă, considerându-ne, fără îndoială, drept mărfuri deteriorate. A atins pașapoartele noastre cu vârful bățului său atunci când i-au fost arătate pentru a le citi. Această formalitate fiind terminată am fost închiși în celulele noastre ca de închisoare; pentru că într-adevăr închisoare era. Am fost încuiați într-o singură cameră cu un om care să ne păzească și să ne slujească și nu aveam voie să facem un pas fără el în afara curții. Mai mult de atât, ferestrele erau zăbrele cu bare de fier, iar geamurile camerei unde eram eu avea în plus o rețea de sârme dincolo de bare pentru a-l împiedica pe locatar de a-și lua nepermise libertăți cu mai mulți apetisanți ciorchini de struguri delicioși care atârnavă afară”¹².

O altă povestire extreme de interesantă despre situația carantinei este cea lăsată de diplomatul prusan Karl Otto Ludwig von Arnim, un aristocrat pasionat de antichități. Sosit în principate de la Constantinopol, von Arnim

¹⁰ Valentine Mott, *Travels in Europe and the East*, Editura Harper and Brothers, New York, 1842, p. 444.

¹¹ *Ibidem*, p. 446.

¹² *Ibidem*, pp. 446-447.

găsea interesantă animația din oraș și din port, dar considera reținerea pasagerilor în carantina ca fiind prizonierat. Descrierea carantinei surprinde foarte bine partea organizatorică a acestui punct: „carantina din Galați este un stabiliment cu totul nou, din acest motiv, nu oferă deloc acele comodități de care te poți bucura în alte țări. Aflată între două coline, acostezi mai întâi într-un loc de la mal, având o lungime de circa 400 de pași și o lungime de 100 de pași, perimetrul delimitat de ambele laturi cu palisade care ajung până la Dunăre. Ajuns aici, urici puțin și ajungi într-un loc unde nu se află altceva, pe cele două laturi ale sale, decât grajduri construite din lemn. Îndată ce închizi ușa acestora, nu mai pătrunde lumina zilei. Tot aici se află poarta păzită neconținută de o santinelă. În întreg stabilimentul, nu se află decât o singură clădire mai bună decât cele amintite mai înainte. Este vorba de o casă zidită din piatră. Aceasta are la fațadă 6 ferestre și tot atâtea în partea din spate, 4 uși, câte 2 pe fiecare din părțile laterale. Fiecare ușă duce la un antreu, din care alte 2 uși te conduc una de-a dreptul la camera principal, iar cealaltă la o cămăruță aflată alături, anume în așa fel încât întreaga casă putea găzdui patru grupuri diferite de călători. Așa, iar nu altfel, se înfățișa carantina de la Galați”¹³.

Relatările călătorilor străini după cum am observat sunt foarte importante, oferind o imagine obiectivă și destul de exactă a situației sanitare la gurile fluviului Dunărea. Putem deduce că acest fenomen, ce a fost impus în principal datorită mutațiilor de ordin epidemiologic, nu a fost un fenomen ce a afectat doar populația locală ci și pe toți cei care ne-au vizitat de-a lungul timpului. Aceste persoane ce veneau în această parte a lumii atât din curiozitate, în interes personal sau reprezentând anumite state cu preocupări în regiune, plecau de cele mai multe ori cu o impresie foarte rea despre administrația ce se ocupa de carantina dunăreană. Umilințele, jignirile și tratamentul uneori inuman la care erau supuși în dorința de a li se face o dezinfecție cât mai eficientă, au determinat după cum am putut observa creionarea unor pagini negre din istorie epidemiologică a Dunării.

Această regiune deosebit de importantă pentru comerțul întregii Europe, era profund afectată de lipsa de organizare a carantinei, care afecta profund atât relațiile comerciale ale provinciilor românești cu restul teritoriilor europene cât și prezența călătorilor străini în regiune, nemulțumiți de felul în care erau tratați de autoritățile ce erau responsabile cu instituirea carantinei.

Cu toate că de cele mai multe ori întemeierea cordonului sanitar la gurile Dunării și respectarea cu strictețe a măsurilor de carantină deranjau populația atât locală cât și străină, cu siguranță aceste metode profilactice au avut și un efect benefic asupra sănătății publice împiedicând acele epidemii ce ar fi putut duce la pierderi omenești imense. Implementarea acestor reguli detaliate de peregrinii menționați mai sus au făcut ca în Principate,

¹³ Karl Otto Ludwig von Arnim, în *Călători străini despre țările române în secolul al XIX-lea*, serie nouă, vol. III, coord. volum Daniela Bușă, Editura Academiei Române, București, 2006, pp. 485-487.

comparativ cu teritoriile învecinate, numărul victimelor afectate de aceste boli să fie considerabil mai mic. Deci aceste măsuri chiar dacă uneori absurde și foarte aspre au reușit să creeze o barieră în fața a ceea ce ar fi putut însemna declanșarea unor epidemii de proporții pe teritoriul țării noastre în epoca modernă.

Bibliografie:

Joanne, Adolphe, *Voyage illustré dans les cinq parties du monde en 1846, 1847, 1848, 1849*, Editura Armand-Aubrée, Paris, 1850.

Călători străini despre țările române în secolul al XIX-lea, serie nouă, vol. III, coord. volum Daniela Bușă, Editura Academiei Române, București, 2006.

Holthaus, P. D., *Wanderings of a journeyman tailor through Europe and the East during the years 1824 to 1840*, Editura Longman, Brown, Green and Longsman, Londra, 1844.

Mott, Valentine, *Travels in Europe and the East*, Editura Harper and Brothers, New York, 1842.

Skene, James Henry, *The frontier lands of the Christian and the Turk*, vol. I, Editura Clay Printer, Londra, 1853.

Ubicini, Henri Abdolonyme, *La Turquie actuelle*, Editura L. Hachette Cie, Paris, 1885.